Alegat XXXV.

Sprawozdanie

komisyi specyalnej dla rozpoznania wniosków względem zapobieżenia zagrażającej nędzy z powodu tegorocznego nieurodzaju.

Trzy wnioski dotyczące tego przedmiotu odesłał Wysoki Sejm do komisyi dla rozpoznania:

1. Wniosek rządowy ogólnikowy, by Wysoki Sejm raczył uchwalić środki, któremiby można zapobiedz zagrażającej klęsce głodu.

2. Wniosek x. Szwedzickiego, by się udać do Rządu o wstrzymanie exekucyi wszystkich podatków, i o wyjednanie kredytu trzech milionów reńskich na wsparcie włościan.

3. Poprawkę hr. Włodzimierza Russockiego do wniosku x. Szwedzickiego, by prosić Rząd o odpisanie podatku tegorocznego gruntowego z gruntów tak włościańskich, jak i posiadłości większej w obwodach wschodnich dotknietych zupełnym nieurodzajem, i o udzielenie dla tychże okolic pożyczki bezprocentowej z ogólnych funduszów Państwa na zapomogę, której to pożyczki wysokość oznaczy się stosownie do potrzeby rzeczywistej.

Wniosek rządowy, by Wysoki Sejm sam obmyślił środki zapobieżenia klęsce głodowej, a jeszcze więcej otwarte oświadczenie w wywodzie do tego wniosku, że nie można liczyć na dostateczną pomoc z skarbu Państwa, nie pozwalają wątpić, iż uchwalenie wniosków x. Szwedzickiego i hr. Russockiego proszenia Rządu o udzielenie z funduszów Państwa zapomogi dotkniętym klęską nieurodzaju, nie odpowiedziałoby celowi. Jakiekolwick może być zdanie co do pytania, kto ma obowiązek niesienia pomocy w nadzwyczajnych wypadkach — czy Państwo pobierające podatki w wymiarze sięgającym do ostatnich krańców możliwości, czy też kraj sam — komisya sądziła, iż obecna chwila grożącego krajowi głodu, nie pozwala się spierać o to z Rządem. Teraz potrzeba natychmiastowej doraźnej pomocy.

Obmyślenie zatem i wynalezienie niezbędnych na to funduszów, było pierwszym przedmiotem zastanowienia się komisyi. Wszyscy bowiem zgadzaliśmy się, iż wstrzymanie opłaty bieżących podatków nie wystarczy jeszcze na zapobieżenie nędzy; każdy zaś inny środek wymaga koniecznie funduszów pieniężnych.

Kraj nasz nie posiada żadnych rozrządzalnych kapitałów. Dochody funduszu krajowego stanowią prawie wyłącznie dodatki do podatków rządowych, które właśnie z powodu dzisiejszego nadzwyczajnego nieurodzaju tylko bardzo skąpo wpływać będą. Ztąd fundusz krajowy nie jest na teraz w możności dostarczenia potrzebnych pieniędzy. Komisya musiała zatem uznać, że użycie kredytu krajowego jest tu jedynym i koniecznym środkiem. Co do pytania, gdzie ma kraj tego kredytu szukać, sądziła komisya, iż przedewszystkiem wypada mu szukać go u Rządu. Jeżel bowiem Rząd innym składowym częściom Państwa dostarczał nieraz bardzo obfitej bezpośredniej pomocy, to co najmniej mogliśmy się spodziewać, iż naszemu krajowi na ten cel nie odmówi pożyczki. Za pośrednictwem więc p. komisarza rządowego udaliśmy się do c. k. Ministerstwa z zapytaniem, czyliby się Rząd nie przychylił do dostarczenia krajowi za gwarancyą Wys. Sejmu tak co do zwrotu kapitału, jak i co do opłaty 5 procentu, potrzebnego na zapobieżenie grożącej nędzy funduszu, którego ostateczną wysokość podaliśmy na 5,000.000 złr. wal. austr. oparci na wywodzie wniosku rządowego.

Drugim z kolei przedmiotem zastanawiania się komisyi było zbadania rozmiarów tegorocznego nieurodzaju dla stanowczego oznaczenia wysokości potrzebnej sumy. Korzystając z oświadczenia za-

wartego w przedłożeniu rządowem, udaliśmy się do c. k. Namiestnictwa o udzielenie nam przedsiębranych w tym względzie urzędowych dochodzeń. P. komisarz rządowy oddał nam do użytku jak najuprzejmiej wszystkie dotyczące akta, co mam sobie za przyjemny obowiązek podnieść.

Lecz niestety akta te nie wyświecają, jak wielkiej pomocy potrzebują okolice nieurodzajem dotknięte. C. k. Namiestnictwo nakazało wszystkim urzędom powiatowym sporządzenie pojedynczemi gminami wykazów, jakie są zeszłoroczne zapasy ziemiopłodów, ile zebrano tego roku, ile na zasiew i na żywność do nowych zbiorów potrzeba, a według tego jaka się okazuje nadwyżka, lub ile brakuje. Z natury rzeczy, dochodzenia takie zupełnie dokładnemi nigdy być nie mogą, bo każdego pojedynczego gospodarza obliczać nie podobna, a ryczałtowem podaniom trudno znów zupełnie wierzyć. Zdziałane jednakże przez urzędy powiatowe wykazy, przedstawiają tem mniej pewną podstawę do osądzenia wysokości koniecznej pomocy, iż urzędy powiatowe nie zdołały się przejąć jednostajną myślą. Jedni wykazują zbiory tak na obszarach dworskich jak i na gruntach włościańskich, inni tylko na gruntach włościańskich. Jedni wykazują potrzebną na wyżywienie ilość ziemiopłodów tylko dla ludności wiejskiej, inni także dla ludności miast. Z ubolewaniem podnieść wypada, iż niektóre z tych wykazów noszą nadto wybitne piętno nieudolności lub niedbałości przełożonych powiatowych, co wiarogodności całego dzieła ujmę przynosić musi. Spotykaliśmy w tych wykazach, mianowicie z zachodnich obwodów, pootwierane rubryki zbiorów wina i jedwabiu, a urząd powiatowy husiatyński wykazuje między zapasami z przeszłych lat w kilku gminach kartofle! To też sami przełożeni obwodowi, przedstawiając te wykazy c. k. Namiestnictwu, odmawiają im w znacznej części wiarogodności. A c. k. Namiestnictwo, jakkolwiek podało według tych wykazów w przedłożeniu rządowem do Wys. Sejmu brakującą w czterych tylko obwodach ilość zboża na przeszło 2,424.000 mierzyc, to przecież obliczyło w udzielonem komisyi zestawieniu, potrzebną dla wszystkich obwodów zapomogę tylko na sumę pieniężną 2,335.000 złr. w. a. Lecz i to ustawienie opiera się na dowolnych, a w części i na mylnych przypuszczeniach naczelników obwodowych, jak mianowicie obwodu złoczowskiego, któren obliczenie potrzebnej sumy pieniężnej oparł na twierdzeniu, iż wedle uprzedniego sprawozdania ilość brakujących produktów wynosi 148.912 mierzyc, kiedy ją tamże wykazał w sumie 540.339 mierzyc, zmniejszając rezultat dochodzeń powiatowych o połowę. Nie mielismy zatem żadnych pewnych dań do oznaczenia wysokości potrzebnej sumy.

Suma 2,335.000 złr. w zestawieniu c. k. Namiestnictwa wydała się nam jednakże za niską. Uwzględniono w niej tylko samych włościan, a nie tylko słuszność, ale i zasada równego prawa dla wszystkich, i dobrze zrozumiany interes krajowy nakazuje, by nie pomijać w niesieniu ratunku zagrożonym nędzą także rolników mieszczan i większych właścicieli, których klęska nieurodzaju wtrąciła w to samo co włościan położenie. W zastosowaniu będzie liczba mieszczan i większych właścicieli, którym wsparcie dać wypadnie, zapewnie stosunkowo daleko mniejsza jak liczba włościan, bo ten tylko może liczyć na obcą pomoc, któren nie zdoła sobie pomódz własnemi siłami, a warunek ten częściej zdarzy się u włościan pozbawionych dotąd realnego kredytu. Ale nie sądziliśmy, aby można z góry wykluczać wszystkich większych właścicieli i mieszczan.

Zadaniem zamierzonej pomocy, musi być z jednej strony zapobieżenie grożącemu teraz głodowi, a z drugiej strony dostarczenie brakującego nasienia na wiosenny zasiew dla uchronienia kraju od niewątpliwego inaczej głodu w roku przyszłym. Podług wykazów rządowych, największy nieurodzaj był w obwodzie kołomyjskim. Z kolei następują obwody czortkowski i stanisławowski, a dalej obwody tarnopolski, brzeżański, złoczowski, stryjski, samborski, sanocki i przemyski. Przyjąwszy za podstawę obliczenia trzypolową rotacyę, i przypuściwszy że w obwodzie kołomyjskim potrzeba dostarczyć całkowity zasiew, w obwodach czortkowskim i stanisławowskim $^2/_3$, a wreszcie obwodów w ogóle $^1/_3$ nasienia, wypadałoby je dostarczyć samym tylko włościanom: w obwodzie kołomyjskim obejmującym 123.069 morgów roli rustykalnej, na 41.023 morgów; w obwodach czortkowskim i stanisławowskim mających razem rustykalnej roli 413.874 morgów, na 91.972 morgów; a wreszcie obwodów zawierających łącznie 1,637.179 morgów rustykalnej roli, na 181.909 morgów. Samym więc włościanom potrzebaby dostarczyć nasienia na obsianie 314.904 morgów, co wymagałoby około 350.000 korcy zboża, uwzględniając iż kukurudzy nie wychodzi na morg jak 4 garnce, licząc korzec w przecięciu tylko po 4 złr., kosztowałoby nasienie dla włościan 1,400.000 złr. Przyjmując $^1/_2$ tej sumy dla rolników mieszczan i większych właścicieli, wyniesie koszt dostarczenia nasienia około 1,900.000 złr.

Oznaczenie potrzebnej sumy dla uchronienia ludności rolniczej od zagrażającego głodu daleko większym jeszcze ulega trudnościom. Statystycznych dat, na których możnaby się w tym względzie przynajmniej z jakimkolwiek prawdopodobieństwem oprzeć nie mamy żadnych. Znajomość liczby ludności rolniczej i ilości zboża potrzebnego na wyżywienie jednej osoby, zupełnie jeszcze nie wystarcza. Zarobek jaki ludności rolniczej budowanie kolei lwowsko-czerniowieckiej, wyrobek lasów, konserwacya dróg rządowych a wreszcie większe gospodarstwa dostarczają, pokryje w wielkiej części potrzebę. Zarobek u większych właścicieli będzie wprawdzie dla tegorocznej klęski o wiele mniejszy, ale zawsze jeszcze dosyć znaczny. Własnych zasobów włościan, o których tu przedewszystkiem chodzi, jakkolwiek zapewne bardzo skromnych, pomijać przecież nie można. Po uwzględnieniu tych wszystkich okoliczności zdawało się komisyi, iż ta część braknjącej żywności, którą ludność rolnicza nie zdała nabyć własnemi siłami, wyniesie w sumie pieniężnej około 1,000.000 złr.

Zgodziliśmy się więc, by wysokość sumy potrzebnej na zapobieżenie zagrażającej nędzy, oznaczyć w ogóle na 3,000.000 złr. w. a. Wyżej pójść nie śmieliśmy, by nie przekroczyć granic możności kraju.

Sposób użycia oznaczonej tej sumy, był wreszcie trzecim przedmiotem zastanawiania się komisyi. W tym względzie zgodziliśmy się doradzać Wys. Sejmowi następujące postanowienia:

1. Przeznaczyć z oznaczonej sumy 150.000 złr. na wsparcia bezzwrotne, 300.000 złr. na budowanie dróg publicznych, a resztę na zapomogi pożyczkowe. — W czasie wielkiej i prawie ogólnej klęski jak obecna, pomoc pod warunkiem zwrotu nie wystarczy, bo zawsze muszą być i tacy, którzy zwrócić nie będą w stanie. I tym także potrzeba koniecznie dostarczyć żywności, i nie można dopuścić by marli z głodu. Sądziła jednakże komisya, że granice tej pomocy ściśle oznaczyć wypada. Roboty publiczne dla nastręczenia zarobku, uznane są powszechnie za najwłaściwszy i najdzielniejszy środek zaradzeniu nędzy, tak, że raczej z tego usprawiedliwić się nam wypada, dla czego użycie tylko 300.000 złr. na ten cel doradzamy, a i to jeszcze obowiązkiem zwrotu ograniczamy. Szczupłość ogólnej sumy zastosowana do możności kraju, nie pozwala zdaniem naszym użyć na ten cel więcej, bo mało co by już zostało na bezpośrednią pomoc, bez której nie możnaby uniknąć głodu. Wzgląd zaś, że kraj nie ma rozrządzalnych funduszów, i idąc potrzebującym w pomoc, sam pożyczać musi, wymaga koniecznie żądania zwrotu, bo i on oddać musi. Jest on niejako tylko pośrednikiem, i tem obowiązku swego dopełnia.

2. Zapomogi dawać w produktach, nie zaś w pieniądzach. Doświadczenie bowiem uczy, że pieniądz daleko łatwiej się roztrwania jak zboże. Znacznie zatem większej potrzebaby sumy na skuteczne zapobieżenie nędzy, gdyby dawano gotowy pieniądz, a ztąd byłby większy ciężar dla kraju, i większe obdłużenie rolniczej ludności.

3. Włościanom udzielać zapomogi tylko na poręczenie gminy, bo fundusz krajowy musi mieć dostateczną rękojmię, iż to co da odbierze, a tej rękojmi, zobowiązanie się pojedynczego włościanina dla braku ksiąg hypotecznych, nie nastręcza.

4. Rolnikom mieszczanom i większym właścicielom udzielać zapomogi tylko na wexle, poręczone nadto podpisami dwóch innych zamożnych osób. Przewlekłe formy zwykłej procedury sądowej, podkopały u nas całkowicie kredyt hypoteczny. Instytuta publiczne pouzyskiwały dla tego przewileja exekucyi administracyjnej. Tego jednakże wyjątku od ogólnych ustaw, nie mógłby otrzymać fundusz krajowy dla dawanych zapomóg, bo koniecznym warunkiem takiego przywileju jest tabularne pierwszeństwo długu, o czem tu nie może być mowy. W takim składzie sądziliśmy, iż odpowiedzialność osobista przy sprężystości exekucyi wexlowej, nastręcza większą rękojmię.

5. Żądać od biorących zapomogę opłacenia procentu. Bezprocentowe pożyczki byłyby częściową darowizną, czyli po prostu jałmużną. Pojmowaliśmy iż tych co oddać nie są w stanie, opuszczać dla tego nie można, i wnosimy o przeznaczenie dla nich sumy 150.000 złr. na zupełnie bezzwrotne wsparcia. Ale dawanie jałmużny tym, co mogą oddać, co tego nie potrzebują, byłoby demoralizujące, pominąwszy już, że najniesprawiedliwiej obciążyłoby kraj nad siły, bo on sam będzie musiał opłacać procent.

6. Zwrot kapitału rozłożyć na raty w ten sposób, żeby pierwsza rata przypadała dopiero po zbiorach 1867. roku, a następnie dług w cztérech latach był umorzony. W pierwszym zaraz roku nie sądziliśmy, aby można wymagać zwrotu części kapitału. Skutki tegorocznego nieurodzaju będą się jeszcze dotkliwie dawały czuć. Potrzeba zostawić rolniczej ludności czas do podźwignienia się z tej klęski, i pierwszego roku więcej jak zapłacenia procentu żądać od niej nie można. Po dwuletnich zbio-

rach, które zatrą ślady tegorocznej klęski, będzie rolnik w stanie zwrócić otrzymaną pomoc. Żeby jednakże i wtenczas go nie przeciężyć, zdawało się nam, iż mając wzgląd na ubóstwo kraju naszego, wypada mu dać czas lat czterech do całkowitego uiszczenia się.

7. Przeprowadzenie całej czynności poruczyć Wydziałowi krajowemu jako administracyjnemu organowi W. Sejmu, zarazem jednakże upoważnić go do zdania tego przeprowadzenia na osobną przez siebie mianowaną komisyę. Zdawało się nam, iż otworzenie Wydziałowi krajowemu tej także drogi jest niezbędne. Obecne zebranie W. Sejmu pomnożyło zwykłe obowiązkowe zajęcia Wydziału krajowego. Przy tem obarczeniu, mogłoby mu może zbywać na potrzebnym czasie do szybkiego kierowania całą czynnością. Szybkość zaś w działaniu jest koniecznym warunkiem skuteczności zamierzonej pomocy. Sądziliśmy zatem, iż należy nastręczyć Wydziałowi krajowemu możność przeprowadzenia tej czynności za pomocą odrębnej komisyi, któraby mogła poświęcić się jej wyłącznie. Bez wyraźnego zaś upoważnienia W. Sejmu nie miałby Wydział krajowy zdaniem naszem tej możności.

Zgodziwszy się w ten sposób co do wszystkich szczegółów, pozostawało już tylko jedno dotąd nie rozwiązane pytanie, gdzie i w jaki sposób użyć kredytu krajowego dla uzyskania potrzebnego funduszu? Czekaliśmy w tym względzie na odpowiedź c. k. Ministerstwa. Gdy ta jednakże nie nadchodziła, zgodziła się komisya nie odwlekać dłużej poruczonego sobie sprawozdania, i wnieść, by W. Sejm upoważnił Wydział krajowy do wystarania się o potrzebny fundusz użyciem krajowego kredytu. Upoważnienie takie zawiera w sobie równie możność podniesienia potrzebnego funduszu z skarbu Państwa za gwarancyą kraju, jeżeliby c. k. Ministerstwo przychyliło się do udzielenia krajowi pożyczki, jak i możność wystarania się o ten fundusz w innej drodze gdyby odmowna przyszła odpowiedź. Oczywiście musi upoważnienie Wydziału krajowego być zupełnie ogólnikowe. To jedynie—zdaniem naszym — wypadałoby dodać ograniczenie, by termina zwrotu odpowiadały postanowieniom co do zwracania udzielić się mających zapomóg, bez czego fundusz krajowy mógłby się znaleść w niemożności dopełnienia przyjętych zobowiązań.

Przedkładamy zatem W. Sejmowi w załączeniu $^1/_1$ projekt dotyczącej uchwały, obejmującej wzwyż wyszczególnione wnioski nasze do przyjęcia. $^1/_1$

Obraliśmy formę uchwały, nie zaś ustawy, bo zdawało się nam, iż statut krajowy nie wymaga tutaj koniecznie ustawy, z którym to zdaniem zgodził się i pan komisarz rządowy. Uchwała ta potrzebować będzie jednakże zawsze sankcyi Najjaśniejszego Pana.

Przy układaniu przedłożonego W. Sejmowi projektu uchwały, nie uszło naszej uwagi, iż uwolnienie od stemplów i tak dla wszystkich czynności dotyczących się dostarczania wsparć dla dotkniętych nieurodzajem i zagrożonych nędzą, jest niezbędne i naturą rzeczy nakazane. Odnośnego jednakże ustępu w projekcie uchwały zawierającej li tylko postanowienia, umieszczać nie mogliśmy. Taxy i stemple bowiem jako podatki na rzecz Państwa, nie należą do zakresu W. Sejmu, i statut krajowy przyznaje W. Sejmowi tylko prawo czynienia w tym względzie przedstawień i wniosków i prawo petycyj. Nie pozostaje zatem nic innego jak użyć jednego z tych sposobów. Komisya pozwala sobie przedłożyć W. Sejmowi w załączeniu $^2/_2$ projekt odnośnej uchwały do przyjęcia. $^2/_2$

Co do ustępu pierwszego wniosku x. Szwedzickiego, „by wnieść do Wysokiego c. k. Rządu prośbę o wstrzymanie natychmiastowe exekucyi wszystkich podatków“ zawiera wywód przedłożenia rządowego, iż urzędom polecono, „aby w okolicach nieurodzajem dotkniętych w wszystkich wypadkach uwzględnienia godnych, wstrzymać exekucye zaległych podatków gruntowych, i odroczyć termin wpłat podatkowych aż do przyszłorocznych zbiorów, a według okoliczności nawet do dalszego czasu;“— a w gronie komisyi oświadczył p. komisarz rządowy, że to się tyczy równie podatków dominikalnych jak i rustykalnych, i że według okoliczności może być uiszczenie tegorocznego podatku nawet na trzy lata rozłożone. — Jakkolwiek komisya postanowieniom tym c. k. Rządu nie mogła odmówić zasłużonego uznania, to przecież zdawało się jej, że w obec tegorocznej klęski nie są one dostateczne. Przedewszystkiem wypada koniecznie wstrzymać exekucyę nie tylko gruntowego, ale równie i domowego podatku od ludności rolniczej. Każdy wie, że podatek ten domowy opłaca się albo z dochodu gruntowego, albo z dziennego zarobku. Gdzie dochód z gruntu chybił, a dziennym zarobkiem potrzeba chronić się od grożącego głodu, tam o opłaceniu podatku domowego mowy być nie może.

Dalej zdawało się komisyi, iż wymaganie od stron prośby o systowanie exekucyi i pozostawienie rozeznaniu urzędów, o ile prośba taka na uwzględnienie zasługuje, da się usprawiedliwić tam jedynie, gdzie nieurodzaj jest tylko częściowy. Gdzie zaś nieurodzaj jest ogólny, tam postępowanie takie

staje się czczą formalnością, mnożącą niepotrzebne pisaniny, a dla stron uciążliwą i kosztowną; albo też —co jeszcze gorzej— niesprawiedliwością, jeżeli się prośbie z jakiegobądź powodu uwzględnienia odmówi. — Sądziła zatem komisya, iż przynajmniej w obwodzie kołomyjskim i w tych powiatach obwodu czortkowskiego i stanisławowskiego, gdzie podług sprawozdań urzędowych nieurodzaj jest ogólny, należałoby systowanie podatkowych exekucyj nie czynić zawisłem od uprzednich próśb stron i od rozeznawań urzędów. — Projekt uchwały, zawierającej w myśl wniosku x. Szwedzickiego prośbę o te uwzględnienia, przedkłada komisya Wysokiemu Sejmowi w załączeniu $^3/_3$ do przyjęcia. 3/3

Jakkolwiek pragnęłaby komisya widzieć nadane jak najszersze rozmiary wstrzymaniu exekucyi podatków w miejscowościach nieurodzajem dotkniętych, to przecież nie mogła się zgodzić na przekazany jej do sprawozdania wniosek hr. Russockiego, by prosić Rząd o odpisanie tegorocznego podatku. Przepisy tyczące się poboru i odpisania stałych podatków, są przedmiotem ogólnego prawodawstwa. Tutaj prośba o odpisanie nie wystarczałaby, potrzebaby prosić o zmianę odnośnych przepisów. Zasadzie, by w razie nieurodzaju podatki zarówno odpisywać jak przy uszkodzeniu ziemiopłodów przez grad, ogień lub wylew wody, nie da się ze stanowiska słuszności nie zarzucić. Zastosowanie jednakże tej zasady musiałoby natrafić na wielkie trudności. Przy odpisywaniu podatku w razie gradu, ognia lub powodzi, odpisuje się podatek w stosunku do uszkodzenia ziemiopłodów. Z łatwością da się ocenić jaka część zbioru zniszczoną została, i w tym stosunku odpisanie podatku następuje. Przy nieurodzaju jest to niemożebnem, bo musiałaby być z góry oznaczona ilość normalnego zbioru dla obliczenia ile w skutek nieurodzaju brakuje. Postanowienie, że w razie zupełnego nieurodzaju, ma być podatek odpisany, także nie na wieleby się przydało. Biorąc wyraz nieurodzaj dosłownie, możnaby tylko bardzo rzadko przepis ten zastosować, bo zwykle pomimo nawiększego nieurodzaju, choć coś się zbierze. Wypadłoby więc jeszcze określić, kiedy jest zupełny nieurodzaj, a w tym względzie trudnoby o jednostajność w pojmowaniu. — Zresztą zmiana ogólnej ustawy nie nastąpiłaby w żadnym razie tak prędko, by dotknięci obecnym nieurodzajem mogli z niej korzystać. Wstecz bowiem działaćby oczywiście nie mogła. — Dla tych powodów zdawało się komisyi, iż nie może zalecać Wysokiemu Sejmowi żądanie zmiany ogólnego ustawodawstwa co do odpisywania gruntowego podatku. — Możnaby więc chyba prosić o odpisanie tegorocznego podatku tylko jako o łaskę, o dar. Bacząc jednakże na wyraźne oświadczenie w przedłożeniu rządowem, iż obecny stan finansów Państwa nie pozwala na dostarczenie potrzebnego wsparcia w formie zwrotnych zaliczek, trudno się łudzić, by prośba o tak znaczny dar uwględnienie znalazła. Mniejszość złożona z czterech członków nie podzielała tego zapatrywania się, i załącza pod $^4/_4$ swój wniosek. 4/4

Ponieważ Wysoki Sejm przekazał komisyi do sprawozdania ogólnikowy wniosek rządowy „zbadać i uchwalić środki, któremiby można zapobiedz klęsce głodu“, pozostaje jeszcze podnieść, iż sprawozdania naczelników obwodowych zalecają z pewnym naciskiem jako takie środki: *moratorium* na długi wexlowe włościan, i udzielenie exekucyi administracyjnej (politycznej) dla dawanych włościanom przez większych właścicieli na odrobki zaliczek.

Co do *moratorium* na długi wexlowe włościan, postawił w tym względzie poseł Cichorz samoistny wniosek, któren Wysoki Sejm komisyi prawniczej do rozpoznania przydzielił. Jej więc sprawozdania wyczekiwać wypada. — Co się zaś tyczy udzielenia administracyjnej exekucyi dla dawanych włościanom na odrobki zaliczek, musi się komisya stanowczo przeciw takiemu udzieleniu oświadczyć. Exekwowanie w drodze administracyjnej tej jakkolwiek naprzód zapłaconej robocizny, przypominałoby rażąco była pańszczyznę, a mieszanie się władz administracyjnych w stosunki prawa prywatnego, nie tylko nie przyczyniłoby się do podniesienia między ludem pojęć o świętości zobowiązań i o obowiązku szanowania cudzych praw, aleby je owszem jeszcze zamącić musiało.

W końcu nadmieniamy, iż komisya petycyjna odstąpiła nam prośbę gmin Pruchniska i Rosochacz l. 12. o odpisanie podatku i o zapomogę, i dwie prośby gminy Myszyn l. 41. o zapomogę, a l. 42. o odpisanie podatków; i wnosimy, by Wys. Sejm prośby l. 42. i 12. c. k. Namiestnictwu odstąpił, a prośbę l. 41. Wydziałowi krajowemu przekazał.

Jako przewodniczący:

Agenor Gołuchowski,

Kazimierz Grocholski,

sprawozdawca.

Uchwała

Sejmu królestwa Galicyi i Lodomeryi z wielkiem xięstwem Krakowskiem,

dotycząca

użycia kredytu krajowego dla zapobieżenia zagrażającej niektórym okolicom kraju nędzy z powodu tegorocznego nieurodzaju.

---

§. 1.

W celu zapobieżenia nędzy zagrażającej niektórym okolicom z powodu tegorocznego nieurodzaju, upoważnia się Wydział krajowy do użycia kredytu krajowego królestwa Galicyi i Lodomeryi z wielkiem xięstwem Krakowskiem dla wystarania się o potrzebny na to fundusz aż do wysokości 3,000.000 złr. w. a., w sposób dla funduszu krajowego najmniej uciążliwy, i z uwzględnieniem przy oznaczeniu terminu zwrotu, postanowień następnego §. 7. co do umorzenia pożyczkowych zapomóg.

§. 2.

Fundusz uzyskany ma wyłącznie być użytym w sposób niżéj §. 3. postanowiony, na dostarczanie ludności rolniczej nieurodzajem tegorocznym dotkniętej nasienia brakującego na wiosenny zasiew i żywności niezbędnej dla uchronienia jej od głodu, jednakże tym tylko, których własne siły okażą się niedostatecznemi dla zaspokojenia rzeczonych potrzeb.

§. 3.

Z powyższego funduszu przeznacza się 150.000 złr. w. a. na wsparcie bezzwrotne dla najbiedniejszych, a 300.000 złr. w. a. na budowanie w miejscowościach nieurodzajem najbardziej dotkniętych, dróg obwodowych czyli powiatowych, których konkurencya, — to jest: prawnie do budowy drog obowiązani, — przyjąć zechce na siebie obowiązek zwrócenia funduszowi krajowemu zaliczonej sumy wraz z procentami po $^5/_{100}$ w ratach przez Wydział krajowy postanowić się mających. — Reszta obróconą być ma na dawanie zapomóg tytułem uprocentowanej pożyczki.

§. 4.

Zapomogi na zasiew dawane będą wyłącznie, a na wyżywienie zwykle w ziemiopłodach.

Wyjątkowo mogą być zapomogi na wyżywienie dawane i w gotowych pieniądzach.

§. 5.

Zapomogi dawane w ziemopłodach mają być przy wydaniu obliczane biorącemu na pieniądz według tego, co one w miejscu wydania fundusz krajowy rzeczywiście kosztować będą.

§. 6.

Włościanom dawane być mogą zapomogi tylko na poręczenie gminy do której należą, tak za zwrot kapitału, jak i za regularne opłacanie procentu, bez wymagania jednakże od gmin formalnych na to dokumentów, lecz poprzestając na ustnem jej oświadczeniu uczynionem do protokółu komitetu rozdawczego. — Zapomogi innym osobom mogą być dawane tylko na wexle wystawione na rzecz funduszu krajowego królestwa Galicyi i Lodomeryi z wielkiem xięstwem Krakowskiem opatrzone podpisem biorącego i dwóch poręczycieli zapomogi niebiorących, i komitetowi rozdawczemu z swej zamożności znanych.

§. 7.

Biorący zapomogę zapłaci od niej w dniu 1. Października 1866. całoroczny od dnia 1. Kwietnia 1867. liczyć się mający procent po $^{5}/_{100}$, bez względu na dzień, w którym zapomogę otrzymał.

Kapitał zaś sam z dalszemi $^{5}/_{100}$ procentami zwróci funduszowi krajowemu w cztérech rocznych po sobie następnjących ratach, począwszy od dnia 1. Października 1867. zawsze w dniu 1. Października według planu umorzenia, któren Wydział krajowy ułoży.

§. 8.

Od włościan i od konkurencyj drogowych, które z sumy w §. 3. na budowanie dróg przeznaczonej skorzystały, ściągane być mają procenta i raty w ten sam sposób i pod tymi samemi rygorami, jak dodatki do podatków stałych dla funduszu krajowego przez organa do poboru tych dodatków przeznaczone.

§. 9.

Przeprowadzenie i wykonanie zawartych w niniejszej uchwale postanowień, porucza się Wydziałowi krajowemu królestwa Galicyi i Lodomeryi z wielkiem xięstwem Krakowskiem, i upowa-

żnia go się do użycia potrzebnych w tym celu środków, a mianowicie do mianowania pomocniczych organów w obwodach i powiatach zapomogi potrzebujących. Wydział krajowy upoważniony jest także — o ile to uzna za odpowiednie — ustanowić na zewnątrz siebie pod przewodnictwem Marszałka krajowego lub jego zastępcy w Wydziale centralną komisyę, powołając do niej osoby zaufania godne, i jej powierzyć czynności odnoszące się do zakupna i przewozu płodów, do rozpoznania potrzeb, do udzielania zboża na nasienie, do użycia środków zaradczych od głodu, bądź zaliczkami zwrotnemi, bądź datkiem bezzwrotnym w płodach i pieniądzach. Po obwodach lub powiatach kleską dotkniętych, upoważnioną byłaby komisya wyznaczyć z swego wyboru komisarzy, którzy w miarę potrzeby składaliby miejscowe komitety, powołując do nich członków obeznanych z stosunkami miejscowymi. Komisya centralna składaćby miała Wydziałowi krajowemu sprawozdania i złożyć ostatecznie całkowity rachunek z odbytej czynności. W razie nadużyć, służyłoby Wydziałowi krajowemu przeciw komisyi lub pojedynczym komisarzom przez komisyę ustanowionym sądowe postępowanie. Przy ustanowieniu miejscowych komitetów w obwodach lub powiatach, czyto bezpośrednio przez Wydział krajowy, czy pośrednio przez komisyę centralną, należeć będą do składu komisyi jako członkowie c. k. naczelnicy obwodów i powiatów.

§. 10.

C. k. władze rządowe w królestwie Galicyi i Lodomeryi z wielkiem xięstwem Krakowskiem użyczą Wydziałowi krajowemu i utworzonym lub ustanowionym przez niego według powyższego §. 9. organom, wszelkiej pomocy dla przeprowadzenia i wykonania postanowień niniejszej uchwały.

§. 11.

Wydział krajowy zda Sejmowi krajowemu w najbliższej kadencyi sprawę z powierzonej mu czynności, i złoży szczegółowy rachunek z uzyskanych w drodze kredytu krajowego funduszów.

Uchwała.

Sejm królestwa Galicyi i Lodomeryi z wielkiem xięstwem Krakowskiem wyraża prośbę o uwolnienie wszystkich dokumentów, podań i protokółów, które dostarczanie wsparć przez fundusz krajowy z powodu tegorocznego nieurodzaju wywoła, równie jak i wpisów hypotecznych tych wsparć dotyczących, od opłaty stemplowej i bezpośrednich opłat ustanowionych prawem z dnia 2. Sierpnia 1850. r., nr. dz. pr. P. 329., i prawem z dnia 13. Grudnia 1862. r., nr. dz. pr. P. 89.

Uchwała.

Sejm królestwa Galicyi i Lodomeryi z wielkiem xięstwem Krakowskiem wyraża prośbę:

1. by w miejscowościach nieurodzajem dotkniętych wstrzymać exekucyę nietylko podatku gruntowego tak od włościan jak i z większych własności, ale także i podatku domowego klasycznego od całej rolniczej ludności;

2. by przynajmniej w obwodzie kołomyjskim i w tych powiatach obwodów czortkowskiego i stanisławowskiego, gdzie podług urzędowych sprawozdań nieurodzaj jest ogólny, nie wymagać dla wstrzymania exekucyi podatku uprzedniej prośby od stron, ale nakazać z urzędu to wstrzymanie.

Wniosek mniejszości.

Ponieważ pierwszy ustęp wniosku posła Russockiego, odnoszący się do wniesienia przedstawienia o odpisanie tegorocznego podatku gruntowego z gruntów tak włościańskich, jak i posiadłości większej we wschodnich obwodach dotkniętych zupełnym „nieurodzajem“, pozostał w komisyi wysadzonej przez Wysoki Sejm dla obmyślenia środków w celu zapobieżenia głodowi w mniejszości, zatem mniejszość utrzymując wyżwspomniany wniosek, przedkłada następujące onegoż uzasadnienie:

Jeżeli jednoroczny nieurodzaj sprowadził na niektóre okolice kraju naszego głód, i postawił kraj w niemożność zaradzenia temu z własnych zasobów, to jest dowodem zupełnego upadku gospodarstwa krajowego; stan bowiem tak smutny nigdy nie mógłby mieć miejsce przy jakiejkolwiek choćby najsłabszej zamożności. Mniemamy przeto, że zasystowanie exekucyi podatków z zastrzeżeniem uiszczenia w następnych latach, nie osiągnęłoby zamierzonego przez to celu. Odroczenie bowiem terminów wpłaty podatku tegorocznego na następne lata przyniosłoby wprawdzie chwilową ulgę, lecz pomnożyłoby ciężar następnych lat, któremu kontrybuenci przy bieżących podatkach i obowiązku umorzenia udzielonej zapomogi w żaden sposób podołaćby nie mogli, zwłaszcza gdy się zważy, że zaprowadzić się mającą organizacyą gminną nowe przybędą ciężary, tak, że odroczenie terminu wpłaty tegorocznego podatku byłoby tylko odroczeniem ruiny zupełnej. Według istniejących przepisów służy wprawdzie prawo żądania odpisania podatku tylko z powodu gradobicia lub powodzi, lecz klęska nieurodzaju która dotknęła niektóre okolice kraju naszego, jest większą niż ta, którą zwykle grad lub wylew wody wyrządza, zasługuje więc tem bardziej na uwzględnienie; bo jeżeli Rząd pobierający podatek wymierzony na podstawie produkcyi rolnej uwzględnia zmiejszenie się takowej w wyż wspomnionych wypadkach, to słuszną jest, by tę samą ulgę przyznał kontrybuentom w razie

zupełnego nieurodzaju, a to tem więcej, że oszczędzając siły podatkujące w czasach dla kontrybuentów krytycznych, zapewnia sobie możność regularnego poboru podatków na przyszłość.

Rozpoznanie zaś stanu nieurodzaju w okolicach które dotknięte zostały tą klęską, nie będzie ulegać trudnościom, ile że komisye lokalne które dochodzić będą potrzebę rolników żądających zapomogi, przekonać się mogą równocześnie o ilości plonu zebranego bądź to za pomocą świadków, bądź za pomocą rejestrów ekonomicznych, gdzie zaś zapomoga z powodu nieurodzaju okaże się konieczną, tam i odpisanie podatków będzie potrzebnem, bo trudno brać, gdzie dać należy.

Zważywszy nareszcie, że ubytek w dochodach Państwa przez opuszczenie podatków w okolicach klęską nieurodzaju dotkniętych, nie może być stawiony na równi ze zniszczeniem przez nia spowodowanem; zważywszy nadto, że i tak podatki odpisują się tym, którzy są uznani za nie będących w stanie uiszczenia ich, a zaprzeczyć się nie da, że ten kto z głodu ginie, najmniej jest w stanie uiszczenia podatków.

Wnosimy przeto: Wys. Izba raczy uchwalić:

Prośbę do tronu o zasystowanie exekucyi podatkowych w okolicach dotkniętych zupełnym nieurodzajem, i o odpisanie rocznych podatków, tak posiadłości większych jak i włościańskich.

Włodzimierz Russocki,
sprawozdawca mniejszości.